

МІФОЛОГЕМА ПОЛЬОТУ В РЕЛІГІЯХ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Розглянуто семантичний зміст, формування та розвиток міфологеми польоту в релігіях Стародавнього Світу.

Міфологема польоту присутня в усіх культурах світу. В міфологічній свідомості повітря виступає як первинний елемент. Повітря – це вища сфера світу, світла, ясна, легка, пов'язана з небом, місцем перебування духів, а пізніше божеств. З стихією повітря пов'язані політ і наділені даром польоту істоти – птахи. В релігіях Стародавнього Світу божества уявлялись у вигляді птахів, що підкреслювало їх одухотвореність, приналежність до надприродного, вищого. Наприклад, в релігії Стародавнього Єгипту у постаті сокола шанувався бог Гор, ібіса – Тот. В грецькій міфології в постаті орла виступає Зевс, лебедя – Аполлон, Зевс. Пізніше, з процесом антропоморфізації божеств, птахи стали виступати як їх символи. Але ще довгий час боги і богині часто зображувались з крилами, як ознакою їх надприродної сили. В міфах особливо підкреслювалась здатність богів вільно літати в повітрі. Політ уособлював свободу, силу, непідвладність земним рамкам і обмеженням. Політ божеств асоціювався з вітром, який розумівся як творчий аспект повітря, що дає життя і в той же час руйнує. В найдавніших пластах міфології політ пов'язується з стихіями вітру, бурі, є атрибутом божеств, що їх уособлюють. З часом міфологема польоту набрала іншого сенсу – політ став втілювати духовні сили, поетичне натхнення, дар творчості. Х. Керлот відмічає, що «Політ пов'язаний з простором і світлом; в історичному плані – це символ думки і уяви» [1]. Крилатість стала ознакою не лише божеств бурі, вітру, а й божеств – покровителів мистецтва, мудрості. Політ став уособлювати не лише стихійні сили природи, а духовні сили людини, наділеної богами талантами, перш за все даром творчості.

Розвиток міфологеми польоту можна простежити в релігіях Стародавнього Світу на прикладі постатей крилатих богинь. Якщо спочатку крилаті богині виступали як божества бурі, вітру, то з часом стали шанувуватись як покровительки співу, музики, танцю, що дарують своїм обранцям дар творчості, поетичного натхнення.

В міфології Стародавньої Греції зустрічаємо багато постатей крилатих богинь. З вітром, бурею в міфах отожднюються Горгони і Граїї, крилаті богині. В хмарах, з сильними поривами вітру, пролітають вони над землею [2]. Але Медуза вже пов'язується і з поетичним натхненням, творчістю. З її крові народжується крилатий кінь Пегас, уособлення поетичного натхнення. Виділяється в міфології і інша група крилатих богинь – сирени, що уявлялись у вигляді напівптахів, напівдівчат. У сказаннях про титанів вони виступають як божества співу, музики, поетичного натхнення. Аполлона, бога мистецтва, світла супроводжували діви-музи, уособленні поетичного натхнення і молитви. У грецьких міфах виразно простежується еволюція образів крилатих

богинь від божеств бурі, вітру до богинь музики, співу, молитви, танцю. В давньогрецькій релігії крилаті богині уособлювали як стихійні, нестримні сили природи – бурі, вітер, так і таємничий дар творчості, натхнення.

Подібні образи богинь – покровительниць танцю, співу, музики, які спочатку виступали як уособлення бурі і вітру зустрічаємо і в індійській міфології. Це апсари – райські німфі, які супроводжують бога Індру. Якщо в брахманізмі на перших план виходили характеристики апсар як божеств бурі і вітру, то в індуїзмі вони шануються перш за все як покровительки співу, танцю [3]. Крилатою є і богиня мудрості, молитви, святої мови Сарасваті. «Але перш за все зміцнюється в функції богині святої мови і поезії, поширюючи свої компетенції на всі аспекти мови \санскриту\, алфавіту, письма і мудрості в цілому» [4]. Сарасваті зображується з священним птахом-лебедем, як свідченням її колишньої крилатості.

Крилатими є такі персонажі германської міфології, як валькірії. Вони перш за все виступають як божества війни, бурі, битви. Але простежується їх зв'язок з творчістю. В давньогерманських міфах згадується, що у Валгаллі, раю воїнів, валькірії співають, прославляючи подвиги героїв. Валькірій зображували з чашами, повними меду поезії, який надає вибраним поетичний талант і дар пророцтва.

Необхідно згадати, що розвиток міфологеми польоту відбувався і в релігійних уявленнях давніх слов'ян. З польотом, вітром пов'язані такі постаті слов'янської міфології, як віли. В міфології давніх слов'ян віли пов'язуються з стихіями бурі, вітру. В болгарській мові слово «віла» значить свавільність, нестримність, має спільні корені зі словами, що позначають бурю [5]. Буря в народних віруваннях персоніфікується у постатях віл, що з шумом зброї і крил проносяться по небу. Вони вважались і опікунками співу, музики, танцю, натхнення. Своїм вибранцям вони надають дар співу, поезії, музики. Згідно з віруваннями горців Татр і Карпат в місячні ночі віли танцюють і співають на полонинах. Сліди віри в крилатих богинь співу, поезії, натхнення збереглися і в пізніші часи – постать Царівни-Лебідь в казках ряду слов'янських, угро-фінських народів. Подібні постаті астральних богинь, що спочатку виступали як персоніфікація вітру, бурі, а з часом стали божествами – покровительками співу, музики, танцю, поетичного натхнення зустрічаємо практично в усіх релігіях Стародавнього Світу. Це і пері в зороастризмі, феї китайської міфології, кейнарі – бірманської та ін.

Людина діяла на землі, воді, але повітря було поза сферою її діяльності. Воно сприймалось як сфера надприродного, духовного, вільного, свавільного, індивідуального. І в міфологічній свідомості натхнення, талант могли походити лише з світу свободи, божественного світу, а не земного. Крилаті богині в релігіях Стародавнього Світу спочатку виступали як божества бурі, вітру, дощу, води земної і уранічної. К. Юнг підкреслює, що кожна крилата істота символізує духовність і уособлює думку – політ фантазії [6]. Тому крилаті богині, уособлення бурі і вітру, з часом стають покровительками співу, поетичного натхнення, війни і кохання.

Ці богині втілюють стихійні, невідчужені обмеження сили природи і людського духу: силу, талант, кохання і мужність. Стисла визначеність

регламентованість, традиційність давнього суспільства переносила свободу в світ богів, світ надприродний. Натхнення і талант могли походити, в понятті стародавніх, лише з надприродного джерела. Крилаті богині, що уособлювали бурю, вітер, з часом стали уособлювати ті сторони людського життя, особистості, що виходили поза чітко окресленні суспільні границі, були виразом індивідуальності, як талант – божественний дар, непідвладний людським обмеженням. І так крилаті богині стали уособленням крилатості людської душі.

Висновки

В релігіях Стародавнього Світу розширилось і збагатилось символічне значення польоту. Він став уособленням, символом свободи і сили духу, вільної творчості, натхнення, крилатості людської душі. І в XX-XXI ст. політ осмислюється не лише в його утилітарному сенсі – способі найшвидшого пересування з одного пункту до іншого. Він залишається втіленням людського прагнення до висот духу, свободи. Символічне, духовне осмислення і переживання польоту зустрічаємо у творчості А. де Сент-Екзюпері, Р. Баха. Символом безмежних творчих можливостей людини залишився в суспільній свідомості політ Ю. Гагаріна. Міфологема польоту, що сформувалась в релігіях Стародавнього Світу, зумовила особливе, багатомірне сприйняття польоту в сучасному світі – як явища утилітарного і в той же час духовного, навіть одухотворяючого.

Список літератури

1. Керлот Х.Э. Словарь символов. – М.:REFL-book, 1994. – 608 с.
2. Голосовкер Я., Сказания о титанах. – М., 1957. –С.63-64.
3. Jakimowicz-Shah, Marta; Jakimowicz, Andrzej; Mitologiaindyjska. – Warszawa–WAiF. – 1982.
4. Mikoś K. Boginiedeszczu: studiumporównawcze, Wyd. UJ, Kraków, 1997. –С. 27.
5. VakarelskiС.; EtnografiaBulgarii. –Wrocław, Wyd. PTL, 1965. – 658с.
6. Керлот Х. Словарь символов. – М.: REFL-book,1994. – 608 с.